

bidrag til såvel dansk udenrigspolitikks historie som de regionale politiske bevægelser i Sydslesvig.

Niels Amstrup
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Leif Larsen og Thomas Clausen, *De forråbte. Tyske Hitlerflygtninge i Danmark*, København: Gyldendal, 1997, 211 s., kr. 248,00.

Mere end 50 år efter afslutningen på anden verdenskrig og nazismens sammenbrud har det i en række tidligere tyskbesatte eller neutrale lande på det sidste vist sig, at fortiden tilsyneladende ikke vil af finde sig med at være fortid. Papon-sagen i Frankrig, nazi-guld i Schweiz, uofficielle jøderegistreringer i Sverige – spørgsmål, man troede stedt til hvile under et solidt låg af fælles fortrængninger, fortællinger og mytedannelser om, hvordan landene omkring Tyskland egentlig havde forholdt sig i perioden 1933-45, ses mange steder at myldre frem påny.

Indtil videre synes Danmark at være et af de få lande, der i så henseende er gået fri. Der er næppe udsigt til nogen Papon-sag herhjemme – for at finde en endnu ikke straffet dansk kollaboratør har medierne været nødt til at tage helt til Bayern; nazi-guld skal man nok heller ikke regne med at finde i Danmark; og en uofficiel registrering af jøder var det først meget senere Blekingegade-banden, der gav sig i kast med.

Det betyder dog næppe, at der ikke kan findes mørke pletter på Danmarks fortid, for så vidt angår håndteringen af forholdet til det nazistiske Tyskland og af de problemer, dette styre skabte. For eksem-

pel bliver den danske flygtningepolitik i 1930'erne nok aldrig noget særlig heroisk kapitel i Danmarkshistorien, ikke mindst set med nutidige øjne. Den er samtidig i en række henseender et relativt uudforsket område, selv om den utvivlsomt ville kunne være af interesse ud fra såvel en historisk som en politologisk tilgangsvinkel.

Leif Larsens og Thomas Clausens bog handler om en flig af denne problemstilling, nemlig om arrestationen og interneringen af et større antal tyske flygtninge i Danmark, som skete i 1940, og som for en del af de interneredes vedkommende endte med, at de blev sendt tilbage til det Tyskland, de af gode grunde var flygtet fra. Dette kan vel med en vis ret karakteriseres som et beskæmmende punktum under en lidet glørværdig flygtningepolitik.

Bogen er primært baseret på noget kildemateriale, der ikke tidligere har været anvendt. Når man får en bog i hånden, der bekendtgør, at den baserer sig på hidtil ikke anvendt materiale, skaber det visse forventninger om, at der vil kunne kastes lys over noget, der hidtil er blevet uafklaret, og at man vil kunne få bibragt en bedre forståelse af de forhold, kildematerialet vedrører. Lad det være sagt med det samme, at denne bog ikke indfrier sådanne forventninger. Dertil er den for uanalytisk i sin tilgang og for agitatorisk i sin målsætning. Forfatternes primære mål synes at være at udstille den danske regering, de danske justits- og politimyndigheder og hele de første tre besættelsesårs politiske linje til spot og spe. Det skal de selvfølgelig have lov til, selv om det er gjort nogle gange før, og bedre. Men de kommer derved til at stå i vejen for sig selv, når det drejer sig om at bidrage til en afklaring af, hvorfor den danske regering og de danske myndighe-

bidrag til såvel dansk udenrigspolitikks historie som de regionale politiske bevægelser i Sydslesvig.

Niels Amstrup
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Leif Larsen og Thomas Clausen, *De forråbte. Tyske Hitlerflygtninge i Danmark*, København: Gyldendal, 1997, 211 s., kr. 248,00.

Mere end 50 år efter afslutningen på anden verdenskrig og nazismens sammenbrud har det i en række tidligere tyskbesatte eller neutrale lande på det sidste vist sig, at fortiden tilsyneladende ikke vil af finde sig med at være fortid. Papon-sagen i Frankrig, nazi-guld i Schweiz, uofficielle jøderegistreringer i Sverige – spørgsmål, man troede stedt til hvile under et solidt låg af fælles fortrængninger, fortællinger og mytedannelser om, hvordan landene omkring Tyskland egentlig havde forholdt sig i perioden 1933-45, ses mange steder at myldre frem påny.

Indtil videre synes Danmark at være et af de få lande, der i så henseende er gået fri. Der er næppe udsigt til nogen Papon-sag herhjemme – for at finde en endnu ikke straffet dansk kollaboratør har medierne været nødt til at tage helt til Bayern; nazi-guld skal man nok heller ikke regne med at finde i Danmark; og en uofficiel registrering af jøder var det først meget senere Blekingegade-banden, der gav sig i kast med.

Det betyder dog næppe, at der ikke kan findes mørke pletter på Danmarks fortid, for så vidt angår håndteringen af forholdet til det nazistiske Tyskland og af de problemer, dette styre skabte. For eksem-

pel bliver den danske flygtningepolitik i 1930'erne nok aldrig noget særlig heroisk kapitel i Danmarkshistorien, ikke mindst set med nutidige øjne. Den er samtidig i en række henseender et relativt uudforsket område, selv om den utvivlsomt ville kunne være af interesse ud fra såvel en historisk som en politologisk tilgangsvinkel.

Leif Larsens og Thomas Clausens bog handler om en flig af denne problemstilling, nemlig om arrestationen og interneringen af et større antal tyske flygtninge i Danmark, som skete i 1940, og som for en del af de interneredes vedkommende endte med, at de blev sendt tilbage til det Tyskland, de af gode grunde var flygtet fra. Dette kan vel med en vis ret karakteriseres som et beskæmmende punktum under en lidet glørværdig flygtningepolitik.

Bogen er primært baseret på noget kildemateriale, der ikke tidligere har været anvendt. Når man får en bog i hånden, der bekendtgør, at den baserer sig på hidtil ikke anvendt materiale, skaber det visse forventninger om, at der vil kunne kastes lys over noget, der hidtil er blevet uafklaret, og at man vil kunne få bibragt en bedre forståelse af de forhold, kildematerialet vedrører. Lad det være sagt med det samme, at denne bog ikke indfrier sådanne forventninger. Dertil er den for uanalytisk i sin tilgang og for agitatorisk i sin målsætning. Forfatternes primære mål synes at være at udstille den danske regering, de danske justits- og politimyndigheder og hele de første tre besættelsesårs politiske linje til spot og spe. Det skal de selvfølgelig have lov til, selv om det er gjort nogle gange før, og bedre. Men de kommer derved til at stå i vejen for sig selv, når det drejer sig om at bidrage til en afklaring af, hvorfor den danske regering og de danske myndighe-

der i forbindelse med spørgsmålet om internering og tilbagesendelse af tyske flygtninge valgte at handle, som de gjorde.

Bogen er en blanding af korte historiske skildringer af forløbet op til interneringerne, de interneredes forhold mv., og et antal korte biografier over nogle af dem, det gik ud over. Der er ikke gjort noget videre systematisk forsøg på at benytte det nye kildemateriale til for eksempel at finde ud af, hvad de internerede eventuelt havde til fælles, og hvad der adskilte dem, der blev sendt tilbage til Tyskland – og dermed oftest til tugthuset, kz-lejr eller det, der var værre – fra dem, der blev sluppet fri igen.

Der lægges derimod en del vægt på at påvise, at de danske myndigheder ved at internere og i en del tilfælde tilbagesende tyske flygtning ikke alene handlede fejlt og inhumant, men at de også direkte brød grundloven. Arrestationerne og interneringerne skete jo uden dommerkendelse, og uden at grundlovens regler om varetagtsfængsling og grundlovsforhør blev iagttaget. Forfatterne undersøger omhyggeligt, om dette måske kunne skyldes, at grundlovens garantier kun gjaldt for danskere, og kommer til det vistnok korrekte resultat, at det ikke er tilfældet. Altså: grundlovsbrud!

Så enkelt er sagen imidlertid næppe. Det grundlæggende problem – og det overser forfatterne tilsyneladende totalt; de diskuterer de i hver tilfælde ikke – er ikke, om der var tale om danskere eller ikke-danskere. Det afgørende spørgsmål er, om frihedsberøvelsen fandt sted inden for strafferetsplejen eller uden for denne. Det var og er almindelig antaget, at grundlovens bestemmelser om grundlovsforhør mv. (den nuværende § 71, pkt. 1 - 5) kun gælder inden for strafferetsplejen. Frihedsberøvelse på andet grundlag er ikke omfattet. Og interneringerne skete, som

forfatterne selv gør opmærksom på, på grundlag af en paragraf i den dagældende fremmedlov, altså uden for strafferetsplejen.

Alt dette fremgår rent faktisk af et kort efterskrift til bogen, professor Ole Krarup har forfattet. Man må undres over, at hverken han, forfatterne eller andre har studset over den åbenbare diskrepans, der på dette punkt findes mellem hovedtekstens bombastiske konklusioner og efterskriften.

Det ligger i logisk forlængelse af forfatterens dvælen ved det påståede grundlovsbrud, som altså i dette tilfælde er tvivlsomt, at de ikke gør sig nogle videre anstrengelser for at analysere, hvad der eventuelt måtte have ligget bag beslutningerne om arrestationerne og interneringerne. Det materiale, de fremlægger, kunne ellers godt give nogle fingerpeg.

Bedømt ud fra bogen synes en gruppe af internerede at have haft to ting til fælles: de var kommunister, og de havde under deres ophold i Danmark på forskellig vis været aktive i forbindelse med antinazistisk virksomhed (hvilket de i øvrigt ikke måtte i henhold til vilkårene for deres opholdstilladelse). At myndighederne skulle have været aldeles uvidende om sådanne aktiviteter og om hvem der var involveret, forekommer ikke ret sandsynligt. Efter den tyske besættelse måtte myndighederne således opfatte denne gruppes aktiviteter som en potentielt alvorlig trussel mod den samarbejdslinje, politikerne (med dengang udbredt støtte i befolkningen) var slået ind på. Og i denne forbindelse er det samtidig værd at minde om, at der i 1940 ikke var noget, der tydede på, at Tyskland i sidste ende ville tabe krigen.

Kan man på forhånd se ganske bort fra den mulighed, at myndighederne i forbindelse med arrestationerne og internerin-

gerne af politiske flygtninge i 1940 også handlede som de gjorde, fordi man følte sig nødsaget til at sikre en uforstyrret gennemførelse af den politiske linje over for besættelsesmagten, mange anså for Danmarks eneste overlevelsesmulighed i den foreliggende situation, og ikke på grund af nazi-sympatier, antikommunistiske resentimenter, opportunistiske eller personlige fejhed? Det kunne nok have fortjent en overvejelse.

Det er analyser og overvejelser langs sådanne linjer, der i allerhøjeste grad savnes i bogen, og som ved deres fravær gør, at den bliver så enøjet og dermed i sidste ende både trættende og lidet overbevisende. Hvis det forholdt sig sådan, som

det hypotetisk er skitseret ovenfor, ville det stadig ikke gøre den førte politik over for de tyske flygtninge til nogen opvisning i en specielt dansk heroisme eller humanisme. Det var den danske flygtningepolitik fra start til slut så langt fra. Men det ville gøre det mere forståeligt, hvorfor den endte på denne måde. Den grundlæggende fejltagelse i bogen forekommer at være, at forfatterne synes at mene, at den, der forstår, nødvendigvis også tilgiver. Og den risiko turde de åbenbart ikke løbe.

Peter Nannestad
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet